
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Євгенія Захаріна

Резюме. *Рассмотрены современные подходы к профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры к внеклассной работе. В исследовании использованы результаты анкетного опроса 690 студентов высших учебных заведений Украины. Приведен анализ публикаций зарубежных и украинских исследователей о разновидностях форм внеклассной работы. На основе анализа литературных источников и проведенного анкетирования выявлены некоторые особенности профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Доказана актуальность и целесообразность избранной проблемы исследования.*

Ключевые слова: *внеклассная работа, физическая культура, подготовка, формы.*

Summary. *The paper discusses the current approaches for professional training of future physical education teachers for extracurricular activities. The study used the results of a questionnaire survey of 690 university students in Ukraine. Russian and Ukrainian scientific publications about the varieties of forms of extracurricular activities were analyzed. Based on the literature data and results of the survey some features of future physical education teachers training were clarified. The relevance and appropriateness of selected research problem was proved.*

Key words: *out of school activity, physical education, training, forms.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення системи фізичного виховання учнівської молоді набувають особливої актуальності в нових соціально-економічних умовах, які призводять до різкого погіршення стану здоров'я дітей різного віку, негативного ставлення їх до основних принципів здорового способу життя.

На вирішення цих проблем звертає увагу Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, в якій до основних завдань держави відносять удосконалення системи фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. При цьому підкреслюється, що фізична культура, маючи великий потенціал, не тільки покращує фізичну підготовленість, здоров'я, але й як засіб формуючого впливу на особистість учня, як ніяка інша галузь діяльності, може бути спрямована на вирішення психофізичних, естетичних, соціально-психологічних завдань. Провідна роль у цьому процесі належить вчителю фізичної культури.

З позицій сьогодення, орієнтації вищої педагогічної освіти України на досягнення відповідності стандартам Європи, набуває особливої уваги й потребує вирішення проблема якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, спроможних здійснювати свою діяльність у нових умовах із урахуванням інноваційних технологій. У сучасній науковій літературі проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури має багатоаспектне теоретичне висвітлення. Концептуальні засади

підготовки майбутніх фахівців фізичної культури висвітлено в багатьох працях вчених [2, 4–8 та ін.]. Удосконалення методики позакласної роботи в школі займається ряд вчених-педагогів [1, 2, 4, 6]. Детальний аналіз наукових досліджень, присвячених загальним питанням підготовки майбутніх учителів фізичної культури, свідчить, що вони лише частково торкалися проблем позакласної й позашкільної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями. Незважаючи на велику кількість досліджень у цьому напрямі, залишається невивченою низка питань важливих для теорії і практики підготовки студентів до позакласної роботи з учнями: недостатньо висвітлено процес підготовки майбутніх учителів з позицій сучасних концепцій навчання й виховання, не розглядалася ця проблема в межах професійної підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Потребують визначення та дослідження питання підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до проведення різних форм позакласної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі. Ураховуючи своєчасність проблеми дослідження, її недостатнє опрацювання, а також соціальну значущість тема роботи є актуальною.

Дослідження проведено згідно зі Зведеним планом НДР Міністерства освіти і науки України на 2007–2012 рр. за темою «Теоретико-методичні заходи фізичного виховання та фізичної реабілітації різних груп населення» (номер держреєстрації 01070004193).

Мета дослідження — визначити готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації і проведення різних форм позакласної роботи.

Методи та організація дослідження. Застосовано такі методи дослідження: теоретичний аналіз, контент-аналіз психолого-педагогічної літератури та літератури з фізичної культури та спорту; анкетування студентів, методи статистичної обробки даних. В анкетуванні взяли участь 690 студентів ВНЗ України: 55 — Бердянського державного педагогічного університету; 48 студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки; 46 — Дніпропетровського інституту фізичної культури і спорту; 99 — Запорізького національного університету; 77 — Класичного приватного університету; 40 — Луганського національного педагогічного університету; 72 — Львівського державного університету фізичної культури; 49 — Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського; 61 — Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; 42 — Національного університету фізичного виховання і спорту України; 52 — Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького; 49 — Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка.

Результати дослідження та їх обговорення. Одним із напрямів професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури є організація та проведення позакласної роботи зі школярами загальноосвітніх навчальних закладів. Найбільші труднощі під час організації позакласної роботи учителі фізичної культури вбачають у нерегламентованості цього виду діяльності, у реалізації принципів ініціативності, творчості, колективізму, врахування вікових та індивідуальних особливостей учасників, добровільної участі вихованців у позакласній роботі. Педагогам доводиться мобілізувати гностичні, конструктивні,

організаторські та комунікативні уміння для досягнення високого результату. Тому, як зазначає С. Стасенко [5], трапляються приклади низького рівня організації позакласної роботи, відсутність координації різних видів діяльності. Зустрічаються факт формального ставлення до проведення позакласних заходів, іноді механічно переносяться сюди урочні форми роботи. За результатами досліджень [8], лише 12 % майбутніх учителів фізичної культури засвідчують оптимальний рівень готовності до позакласної роботи з учнями загальноосвітньої школи. Установлено, що основними формами у процесі вивчення психолого-педагогічних та спортивно-методичних дисциплін, які систематично використовуються у підготовці майбутніх учителів до позаурочної роботи зі школярами, були лекції, проблемні лекції, тематичні спецкурси й спецсемінари, факультативні курси, семінарські, практичні й лабораторні заняття, науково-методичні й читацькі конференції, педагогічні тренінги, бесіди, диспути або дискусії, ділові та рольові ігри, вікторини, ситуаційні й пізнавальні завдання, виконання курсових робіт із включенням експериментальних досліджень, дипломних робіт та деякі ін. [7].

Позакласна робота з фізичного виховання, як наголошують деякі фахівці [3], — це одна із форм організації корисного дозвілля та активного відпочинку учнів, яка містить велику кількість різнопланових заходів. Для майбутнього учителя фізичної культури, на нашу думку, надзвичайно важливим є підготовленість до проведення різних форм позакласної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі. Тому метою дослідження було вивчення рівня підготовленості студентів до організації та проведення таких заходів. Результати анкетування, які підтвердили актуальність нашого дослідження, подано в таблиці 1.

Повністю підготовлені до проведення такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи, як секцій за видами спорту у загальноос-

Таблиця 1 — Розподіл відповідей студентів щодо їх підготовленості до проведення форм позакласної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі, %

Форма позакласної роботи	Відповіді студентів щодо рівня підготовленості			
	«Повністю»	«Частково»	«Не підготовлений»	«Важко відповісти»
Секції за видами спорту, які є у загальноосвітньому закладі	24,86	42,55	23,57	9,03
Секції загальнофізичної підготовки	22,25	44,55	24,96	8,24
Туристичні походи, екскурсії	20,08	35,01	34,67	10,24
Фізкультурні свята	25,85	38,31	25,86	9,97
Фізкультурно-мистецькі заходи	15,01	36,33	33,73	14,93
Дні здоров'я	29,72	36,62	23,38	11,29
Змагання за видами спорту	23,08	37,43	27,01	12,48
Змагання «Старт надій»	14,19	36,06	34,16	15,59
Змагання «Шкіряний м'яч»	16	33,4	33,26	17,34

вітньому навчальному закладі, 24,86 % студента, частково підготовлені — 42,55 %, не підготовлені — 23,57 %, важко було відповісти 9,03 % студентам. Таким чином розподілилися відповіді опитаних студентів про підготовленість до проведення такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи, як секції загальнофізичної підготовки у загальноосвітньому закладі: повністю підготовлені — 22,25 % студента, частково підготовлені — 44,55 %, не підготовлені — 24,96 %, важко було відповісти 8,24 % студентам. Аналіз відповідей опитаних щодо їх підготовленості до проведення туристичних походів, екскурсій свідчить про те, що повністю підготовлені — 20,08 %, частково підготовлені — 35,01 %, не підготовлені — 34,67 %, важко було відповісти 10,24 % студентам. За результатами опитування, спостерігаємо, що лише чверть студентів (25,85 %) вважають себе підготовленими до проведення такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи у загальноосвітньому закладі, як фізкультурне свято, частково підготовлені — 38,31 %, не підготовленими — 25,86 %, важко було відповісти 9,97 % студентам.

Менше третини опитаних, а саме 15,01 %, вважають себе підготовленими до проведення такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи у загальноосвітньому закладі, як фізкультурно-мистецький захід, частково підготовленими — 36,33 %, не підготовленими — 33,73 %, важко було відповісти 14,93 % студентам. Отже, слід зазначити, що необхідно посилити увагу з боку викладачів ВНЗ у період педагогічної практики до залучення студентів в організації та підготовці фізкультурних свят та фізкультурно-мистецьких заходів, що повинно поліпшити професійну підготовку майбутніх учителів. Відповіді студентів дозволяють констатувати, що повністю підготовленими до проведення Днів здоров'я у загальноосвітніх закладах є 29,72 %, частково підготовленими — 36,62 %, не підготовленими — 22,38 %, важко було відповісти 11,29 % студентам. Згідно з результатами опитування, 29,53 % студентів є повністю підготовленими до проведення змагань за видами спорту у загальноосвітніх навчальних закладах, частково підготовленими — 37,43 %, не підготовленими — 27,01 %, важко було відповісти 12,48 % студентам. Засмучує той факт, що частково підготовлені до проведення змагань за видами спорту в загальноосвітніх навчальних закладах 37,43 % студентів. Аналізуючи відповіді студентів стосовно їх підготовленості до проведення такої форми позакласної оздоровчо-виховної роботи, як «Старт надій», дійшли висновку, що повністю підготовлена до проведення «Старту надій» у загальноосвітньому навчальному закладі лише незначна кількість студентів, а саме

14,19 %, частково підготовленими — 36,06 %, не підготовленими — 34,16 %, важко було відповісти 15,59 % студентам. Отримані результати анкетування дали нам змогу стверджувати, що тільки 22,77 % усіх опитаних студентів повністю вважають себе підготовленими до проведення змагань «Шкіряний м'яч» у загальноосвітньому навчальному закладі, частково підготовленими — 33,4 %, не підготовленими — 33,26 %, важко було відповісти 17,34 % студентам.

На основі проведених досліджень, вивчення й узагальнення наукових джерел встановлено, що традиційні види роботи зі студентами неповною мірою сприяють засвоєнню знань та практичних вмінь. Під час наукового пошуку виявлено напрями удосконалення форм роботи зі студентами, виявлено й систематизовано форми і методи практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до різних видів позаурочної роботи з учнями; розкрито особливості підготовки студентів до зазначеної діяльності під час проходження педагогічної практики; виявлено прогностичні тенденції підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позаурочної роботи з учнями в сучасних умовах.

Висновки. В результаті дослідження встановлено, що стан професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітньої школи характеризується недостатньою реалізацією у навчально-виховному процесі ВНЗ педагогічних та організаційно-методичних умов для активного засвоєння теоретичних знань і практичних умінь із фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, що проявляється у недостатній підготовленості студентів до проведення різних форм позакласної роботи з фізичного виховання.

Аналіз отриманих даних свідчить про необхідність оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів, яка має забезпечувати: набуття навичок викладача-організатора фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітній школі, оволодіння навичками організації та проведення занять у фізкультурних гуртках; набуття навичок викладача-організатора спортивно-масових заходів і змагань у школі; організацію та проведення інноваційних форм позакласної роботи, які враховують мотиви та інтереси школярів до видів рухової активності, особливості матеріально-технічної бази навчального закладу.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, пов'язаних із розвитком та вдосконаленням підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи з учнями в умо-

вах загальноосвітніх шкіл. Подальшого науково-педагогічного вивчення потребують питання підготовки студентів факультетів фізичної культури до

організації інноваційних форм позакласної роботи, урахування соціально-педагогічних умов оптимальної організації позакласної роботи школярів.

Література

1. Бальсевич В. К. Основные параметры прогноза качественных характеристик специалиста отрасли «Физическая культура и спорт» / В. К. Бальсевич, Л. И. Лубышева // Довузовская подготовка как этап развития кадровой инфраструктуры в отрасли «Физическая культура и спорт»: сб. науч. тр. / под ред. В. В. Кузина, Н. Н. Чеснокова, И. М. Быховской. — М.: СпортАкадемПресс, 2001. — С. 43—50.
2. Кузьмин А. М. Теоретические аспекты профессионального воспитания студентов вуза физической культуры / А. М. Кузьмин // Теория и практика физ. культуры. — 1999. — № 10. — С. 19—21.
3. Городинська І. В. Фізичне виховання старшокласників ліцеїв та гімназій у позакласній роботі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / І. В. Городинська. — Херсон, 2004. — 252 с.
4. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец.: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. І. Іванова. — К., 2006. — 24 с.
5. Стасенко О. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл / О. Стасенко // Молода спорт. наука України. — Л., 2009. — Т. 2. — С. 166—172.
6. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Тимошенко. — К., 2009. — 38 с.
7. Рядинська І. А. Особливості організації та проведення позаурочної роботи з фізичного виховання й спорту в Україні на початку XXI ст. / І. А. Рядинська // Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр. — Х.: Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2008. — Вип. 15.
8. Хоронжевський Л. Є. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітньої школи засобами позашкільної практики / Л. Є. Хоронжевський // Зб. наук. пр. Хмельницьк. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна». — Хмельницький: ХІСТ, 2012. — № 6. — С. 173—178.

References

1. Balsevich V. K. The main parameters of forecast of qualitative properties of specialists in the field «Physical Culture and Sport» / V. K. Balsevich, L. I. Lubysheva // Pre-university training as a stage in the development of personnel infrastructure in the field «Physical Culture and Sport»: collection of scientific papers / ed. by V. V. Cusin, N. N. Chesnokov, I. M. Bykhovskaya. — Moscow: SportAkademPress, 2001. — P. 43—50.
2. Kuzmin A. M. The theoretical aspects of professional training of students in university of physical education / A. M. Kuzmin // Teoriia i praktika fizicheskoi kultury. — 1999. — № 10. — P. 19—21.
3. Gorodynska I. V. Physical education of high school students in lyceums and gymnasiums in extracurricular activities: thesis of diss. of cand. of pedagogical science: 13.00.07 — «Theory and methods of education» / I. V. Gorodynska. — Kherson, 2004. — 252 p.
4. Ivanova L. I. Training of future physical education teachers for sports and recreational work with students of secondary schools: thesis. of diss. of cand. of pedagogical science: 13.00.04 «Theory and methods of professional education» / L. I. Ivanova. — Kyiv, 2006. — 24 p.
5. Stasenko O. Current state of future physical education teachers training to conduct the extracurricular classes with students in secondary schools / O. Stasenko // Young Sports Science of Ukraine. — Lviv, 2009. — Vol. 2. — P. 166—172.
6. Tymoshenko O. V. Theoretical and methodological foundations of optimization physical education teachers training in higher education institutions: thesis of diss. of cand. of pedagogical science. 13.00.04 «Theory and Methods of Professional Education» / O. V. Tymoshenko. — Kyiv, 2009. — 38 p.
7. Riadynska I. A. Features of organization and conduct of extracurricular physical education and sport activities in Ukraine at the beginning of 21th century / I. A. Riadynska // Teoriia i metodyka navchannia ta vyhovannia: Collected scientific papers. — Kharkiv: G. S. Skovoroda's Kharkiv National Pedagogical University, 2008. — Issue 15.
8. Horonzhevskiy L. E. Training of future physical education teachers for extracurricular work with students of secondary school by means of out-of-school practice / L. E. Horonzhevskiy // Collection of scientific papers of KhmELNytskyi Institute of Social Technology University «Ukraine». — KhmELNytskyi: HIST, 2012. — № 6. — P. 173—178.